

ресурсів між основними секторами економіки. Але сьогодні існує багато невирішених проблем у сфері функціонування фінансового ринку як теоретичного, так і практичного характеру. Від ефективності їх вирішення залежить подальший розвиток вітчизняного фінансового сектору. Адже наявність фінансового ринку та фінансових інститутів, що забезпечують його функціонування, допомагає мобілізувати великий обсяг заощаджень, що є необхідним для розширеного відтворення.

1. Базилевич В. Д. Розвиток фінансового ринку в сучасних умовах / В. Д. Базилевич // Фінанси України. – 2009. – № 12. – С. 5–12.
2. Залтман Дж. Как мыслят потребители / Дж. Залтман. – С. Пб. : Прайм-ЕВРОЗНАК, 2005. – 224 с.
3. Звіт про роботу Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг України за 2010, 2011, 2012 роки [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.dfr.gov.ua>.
4. Звітність Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку за 2010 – I півріччя 2012 рр. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу : <http://www.ssmc.gov>.
5. Корнєєв В. Еволюція і перспективи фінансового ринку України / В. Корнєєв // Економіка України. – 2007. – № 9. – С. 21–29.
6. Малютін О. К. Оцінка фінансового сектору та його значення в економічному розвитку України / О. К. Малютін // Фінанси України. – 2010. – № 3. – С. 92–100.
7. Опарін В. М. Фінанси: загальна теорія : [навч. посіб.] / В. М. Опарін. – [2-ге вид., допов. і переробл.]. – К. : КНЕУ, 2008. – 240 с.
8. Полотенко Д. В. Банківська система України в умовах функціонування іноземних банків / Д. В. Полотенко // Фінанси України. – 2009. – № 5. – С. 91–94.
9. Стратегія розвитку фінансового сектору України до 2015 року: Проект [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.ufin.com.ua/konceptia.
10. Школьник І. О. Фінансовий ринок України: сучасний стан і стратегія розвитку : [монографія] / І. О. Школьник. – Суми : ВВП “Мрія-1” ЛТД, УАБС НБУ, 2008. – 348 с.
11. Яшук В. В. Ринки фінансових послуг як складова системи економічного розвитку / В. В. Яшук // Фінанси України. – 2010. – № 1. – С. 115–121.
12. Levine R. Financial Intermediation and Growth: Causality and Causes / Levine R., Loayza N., Beck T. // Journal of Monetary Economics. – 2000. – № 1. – P. 31–77.

Рецензенти:

Десятнюк О.М. – доктор економічних наук, професор, в. о. завідувача кафедри фінансів та банківської справи Чортківського інституту підприємництва і бізнесу ТНЕУ;

Кульчицька Н.С. – кандидат економічних наук, доцент кафедри фінансів та банківської справи Чортківського інституту підприємництва і бізнесу ТНЕУ.

УДК 331.5
ББК 65.24

Барчук В.П.

**ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ТА ВИКОРИСТАННЯ ТРУДОВОГО
ПОТЕНЦІАЛУ ПРИКАРПАТТЯ**

Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника,
кафедра теоретичної та прикладної економіки,
76000, м. Івано-Франківськ, вул. Шевченка, 82,
тел.: 596003

Анотація. У статті розглянуто особливості розвитку та використання трудового потенціалу Прикарпаття. Здійснено аналіз його використання в ключових видах економічної діяльності, окреслено заходи для покращення соціально-економічної ситуації в регіоні.

Ключові слова: трудовий потенціал Прикарпаття, якісні та кількісні характеристики, розвиток трудового потенціалу регіону, використання трудового потенціалу, види економічної діяльності.

Annotation. The features of development and use of labour potential of Prikarpatyya are considered in the article. The analysis of the use of labour potential is carried out in the key types of economic activity, outlined measures for покращення of socio-economic situation in a region.

Key words: labour potential of Prikarpatyya, high-quality and quantitative descriptions, development of labour potential of region, use of labour potential, types of economic activity.

Вступ. На сучасному етапі розвиток економіки Прикарпаття залежить від впливу, взаємодії та поєднання багатьох чинників: економічних, природних, політичних, соціальних, технологічних, організаційних, однак одним із ключових залишається трудовий потенціал регіону.

Інтерпретація терміна “трудова потенціал регіону” зазвичай здійснюється комплексно. Передусім це соціально-економічна категорія, яка означає інтегральну оцінку кількісних та якісних характеристик економічно активного населення, а також його прихованих або не виявлених можливостей функціонування у відповідних сферах, які реалізуються в межах і під впливом системи економічних відносин [1, с.48–49].

В умовах сучасної динаміки економічних змін набувають актуальності такі складові розвитку трудового потенціалу, як стан здоров'я, освітньо-кваліфікаційний рівень, творчий потенціал, трудова активність, мобільність, організованість, особисті моральні якості, значною мірою й участь у збереженні природних ресурсів і захисті навколишнього середовища. Розвиток трудового потенціалу – це процес переходу в більш досконалий стан, який забезпечує його якісне та кількісне відтворення, найповнішу реалізацію й ефективне використання. Він передбачає демографічний, психофізіологічний, інтелектуальний, культурний розвиток населення для формування його економічної активності [4, с.184].

Постановка завдання. Для успішного використання трудового потенціалу регіону необхідно стабілізувати його позитивні кількісно-якісні характеристики, здійснювати моніторинг усіх видів економічної діяльності на мікро- та макрорівнях для попередження й уникнення загроз його функціонування. Метою статті є аналіз низки особливостей, які впливають на розвиток та ефективне використання трудового потенціалу Прикарпаття. Обрана проблематика є помітно актуальною, тому опрацюванню проблем збереження й розвитку трудового потенціалу, його використанню в умовах ринкових перетворень в Україні присвятили свої праці вітчизняні вчені та фахівці: Д.П.Богиня, І.К.Боднар, О.А.Грішнова, М.І.Долішній, С.М.Злупко, Е.М.Лібанова, В.М.Новіков, В.В.Онiкiєнко, І.Л.Петрова, С.І.Пирожков, М.Д.Романюк, В.С.Стешенко, Л.Г.Ткаченко, М.О.Шульга та ін.

Передусім зазначимо, що за сучасним трактуванням Прикарпаття формує значною мірою Івано-Франківська область [8]. Розташування та наявність природних ресурсів характеризують її як таку, що має значний промисловий, природно-ресурсний і трудовий потенціал.

Для того, щоб визначити ключові чинники збереження та розвитку трудового потенціалу, необхідно врахувати такі особливості:

- територіальну специфіку (область входить до Карпатського регіону, який охоплює західну частину України (Івано-Франківська, Закарпатська, Львівська та Чернівецька області));

- економічну специфіку (переважає сільське населення; регіон є праценадлишковим з низькою землезабезпеченістю та відносно невисоким рівнем розвитку промисловості).

З точки зору кількісних показників трудовий потенціал регіону охоплює осіб працездатного віку, які працюють або шукають роботу в регіоні, а за якісними – відображає сукупність необхідних характеристик, без яких неможлива продуктивна праця

(згаданий стан здоров'я працівників, освітньо-професійний рівень, кваліфікація, здатність і прагнення до ефективної праці, безперервного навчання, освітньо-професійного розвитку) [6, с.109].

Результати. Для здійснення аналізу розвитку трудового потенціалу необхідно охарактеризувати демографічну ситуацію Прикарпаття на матеріалі показників Карпатського регіону (табл. 1). Головною тенденцією, що формує демографічну ситуацію в регіоні, є сповільнення темпів скорочення загальної чисельності населення (рис. 1), більше того, уперше, починаючи з 2010 р., кількість населення Закарпатської та Івано-Франківської областей зростає. Однак через суттєвіше скорочення чисельності населення двох інших областей регіону загальний приріст у Карпатському регіоні продовжує бути від'ємним.

Таблиця 1

Демографічна ситуація в Карпатському регіоні (розраховано за 2) *

Показники	Закарпатська	Івано-Франківська	Львівська	Чернівецька	Карпатський регіон	Україна	
Наявне населення, тис. осіб (станом на 01.01.2010)	1 244,8	1 380,7	2 549,6	9 04,4	6 079,5	45 962,9	
Наявне населення, тис. осіб (станом на 01.01.2011)	1 247,4	1 379,8	2 544,7	9 04,3	6 076,1	45 778,5	
Наявне населення, тис. осіб (станом на 01.01.2012)	1 250,8	1 380,1	2 540,9	905,3	6 077,1	45 633,6	
Приріст (скорочення) населення, тис. осіб	1995–2000 рр.	-24,2	-36,7	-93,4	-13,1	-167,4	-2 298,6
	2000–2005 рр.	-15,4	-36,5	-88,9	-20,8	-161,6	-2 149,0
	2005–2010 рр.	-3,7	-12,9	-38,4	-7,1	-62,1	-1 317,9
	2010–2011 рр.	2,5	-0,9	-4,9	-0,1	-3,4	-184,4
	2011–2012 рр.	3,4	0,4	-3,8	1,0	0,9	-144,9
1995–2012 рр.	-37,4	-86,7	-229,4	-40,1	-393,5	-6 094,8	

*Джерело [2].

Негативна динаміка чисельності населення зберігається й тепер, проте її темпи є набагато меншими, ніж у попередні роки. Загалом на Карпатський регіон припадає лише 6,5% скорочення кількості населення всієї країни за 1995–2012 рр. На Прикарпатті помітно тенденцію до покращення демографічної ситуації, оскільки з 1995 до 2011 рр. скорочення населення відбувалося повільнішими темпами, а у 2012 році відбувся приріст населення на 0,4 тис. осіб, однак цього недостатньо для того, щоб стверджувати про поліпшення демографічної ситуації. Необхідно враховувати й такі показники як рівень урбанізації, рівень смертності й народжуваності (в Івано-Франківській області смертність становить 12,7% і перевищує народжуваність, яка складає 11,8% [2]), а також внутрішню й зовнішню міграцію.

На підставі даних можна простежити специфічне явище невідповідності демографічного та соціально-економічного розвитку – в умовах, коли найкращі в усій країні показники демографічної ситуації обертаються в цьому регіоні на пряму протилежність, тобто можливість розвитку як уже сформованого, так і майбутнього трудового потенціалу є обмеженою [3, с.198].

Рис. 1. Динаміка чисельності населення Карпатського регіону*

*Джерело [2].

На рівні регіону помітна тенденція погіршення вікової структури населення, пов'язана з його старінням, оскільки через невисокий рівень народжуваності Прикарпаття характеризується відносно старим населенням. Як свідчать дані, рівень населення віку старшого за працездатний складає 18,8%, а віку молодшого за працездатний – 17,9%, тоді як населення працездатного віку становить усього лише 63,3%. Таким чином, значне зростання відсотка людей, що вийшли за межі офіційно встановленого працездатного віку, при одночасному зменшенні відсотка осіб, які ще не досягли цього віку, різко посилює трудове й економічне навантаження на працюючу частину населення (табл. 2).

Таблиця 2

Розподілення постійного населення за віком у Карпатському регіоні станом на 01.01.2012 р. (розраховано за 2)

Область/регіон/країна		Закарпатська	Івано-Франківська	Львівська	Чернівецька	Карпатський регіон	Україна
Вікові групи, тис. осіб	Молодші за працездатний вік	251,8	247,0	422,9	161,0	1 082,7	6 993,1
	Працездатний вік	795,6	871,6	1 612,3	570,4	3 849,8	28 842,2
	Старші за працездатний вік	200,6	258,8	487,4	170,9	1 117,6	9 617,9
Усе населення		1 247,9	1 377,4	2 522,6	902,2	6 050,1	45 453,3

Продовж. табл. 2

Вікові групи, %	Молодші за працездатний вік	20,2%	17,9%	16,8%	17,8%	17,9%	15,4%
	Працездатний вік	63,7%	63,3%	63,9%	63,2%	63,6%	63,5%
	Старші за працездатний вік	16,1%	18,8%	19,3%	18,9%	18,5%	21,2%

Ключові чинники збереження та розвитку трудового потенціалу Карпатського регіону, з огляду на демографічну ситуацію в регіоні та його структуру, можна систематизувати за такими групами:

1. Економічні:

- матеріальні умови (достатній рівень доходів, житлові умови, заощадження для реалізації майна);
- умови ринку праці (низький рівень безробіття, попит на робочу силу, можливості зайнятості);
- рівень використання знань (можливість професійного та кар'єрного зростання, відповідність кваліфікації робіт).

2. Правові:

- довгострокове та поточне планування й використання трудового потенціалу (цільові комплексні програми);
- стабілізація економіки (забезпечення реальної заробітної плати);
- підтримка й розвиток підприємства малого та середнього бізнесу.

3. Соціальні:

- умови праці (сприятливі умови праці, гарантія безпеки праці);
- система соціального захисту (гарантії зайнятості, соціальне партнерство, соціальна захищеність населення);
- медичне та соціальне обслуговування (якість медичного обслуговування, належний рівень охорони здоров'я).

4. Демографічні:

- демографічна політика держави (приріст населення й обсягу трудового потенціалу, висока тривалість трудового життя, низький рівень демографічного навантаження на працюючих);
- стан здоров'я (низький рівень захворюваності, висока оцінка стану здоров'я);
- статеві-вікова структура населення.

Серед низки вказаних чинників на розвиток трудового потенціалу регіону особливий вплив має рівень життя населення. Саме стабілізація і зростання рівня життя є однією з основних умов для повноцінного відтворення, розвитку та функціонування трудового потенціалу. Як окремі параметри додатково виділяють фактори, які впливають на формування, зміни й розвиток трудового потенціалу:

- освіта, яка є одним із головних факторів якості трудового потенціалу;
- професіоналізм – найважливіша складова трудового потенціалу;
- здоров'я, від якого залежить можливість використання трудового потенціалу;
- організованість – раціональне використання часу взагалі та робочого часу з мінімізацією його втрат зокрема;
- творчий потенціал визначає здібність людини та її активність щодо вираження нових ідей та їх реалізації, створення образів, творів мистецтва, наукових винаходів і розробок;
- моральність – це перелік таких характеристик, як чесність за будь-яких умов, повага до людей похилого віку й інвалідів, ставлення до дітей, повага до історії своєї країни, сумлінність, відповідальність за свої вчинки, працелюбність, законослухняність

[7, с.67–75]. Сюди ж належить особистий внесок у захист і збереження екосистеми регіону, країни та навколишнього середовища загалом, чому приділена особлива увага численних міжнародних організацій та комітетів Євросоюзу. Саме фактор раціонального використання екоресурсів планети й нейтралізація негативних наслідків економічної діяльності є прерогативою діяльності Євросоюзу в цьому секторі.

Розвиток і збереження трудового потенціалу потребують здійснення низки заходів на регіональному рівні, а саме:

- модернізації існуючих та створення нових, економічно привабливих робочих місць (особливо необхідна для Прикарпаття, де є великий попит на працю);
- соціально-економічної підтримки молодих сімей (пільгові кредити на житло, сприяння в працевлаштуванні, гарантії на місця в дитячих садках);
- збільшення рівня залучення працездатного населення до легальної трудової діяльності в економіці регіону;
- заохочення людей похилого віку до активної трудової діяльності, створення для цього сприятливих умов і режиму праці з гнучким графіком роботи;
- забезпечення захисту прав і гарантій у сфері соціально-трудова відносин;
- значного поліпшення стану охорони здоров'я, проведення профілактичних заходів щодо збереження здоров'я та утвердження здорового способу життя, стимулювання праці медичних працівників;
- більш повного використання трудового потенціалу осіб з обмеженими фізичними можливостями за рахунок створення дистанційних робочих місць;
- забезпечення керованості освітньо-професійним розвитком населення з урахуванням потреб регіонального ринку праці та перспектив інноваційних зрушень в економіці;
- реформування системи профтехосвіти з урахуванням перспективних потреб економіки регіону;
- забезпечення гарантій першого робочого місця для випускників навчальних закладів.

Рівень життя населення регіону не можна вважати задовільним, натомість інші показники, які стосуються якості людських ресурсів, зокрема, рівня освіти, однозначно засвідчують наявність значного трудового й інтелектуального потенціалу, достатнього для забезпечення подальшого успішного розвитку регіону. За цих умов необхідно раціонально та ефективно використовувати наявний людський ресурс, передусім, завдяки забезпеченню продуктивної зайнятості населення в промисловому регіональному секторі.

Івано-Франківська область входить у число найбільш промислово розвинених областей західного регіону України, основними видами промислової діяльності якої є виробництво електроенергії, хімічне й нафтохімічне виробництво, деревообробна, харчова, легка та інші види промисловості (рис. 2).

Значну питому вагу в структурі реалізації займають підприємства з виробництва та розподілення електроенергії, газу та води (63,5%), виробництва харчових продуктів і напоїв (18,3%), без урахування вартості електроенергії, газу та води, придбаних для перепродажу, їх частки склали відповідно 48,4% і 25,9%. Провідними галузями в загально-регіональному економічному секторі є такі види економічної діяльності: машинобудування (82,9%), виробництво харчових продуктів і напоїв (41,8%), металургійне виробництво та виробництво готових металевих виробів (23,7%).

Промисловість у 2012 р. (порівняно з відповідним періодом у 2011 р.) характеризується приростом промислового виробництва на 5,5% [2]. Це свідчить про покращення промислової діяльності в регіоні і, як наслідок, підвищення ефективності використання трудового потенціалу.

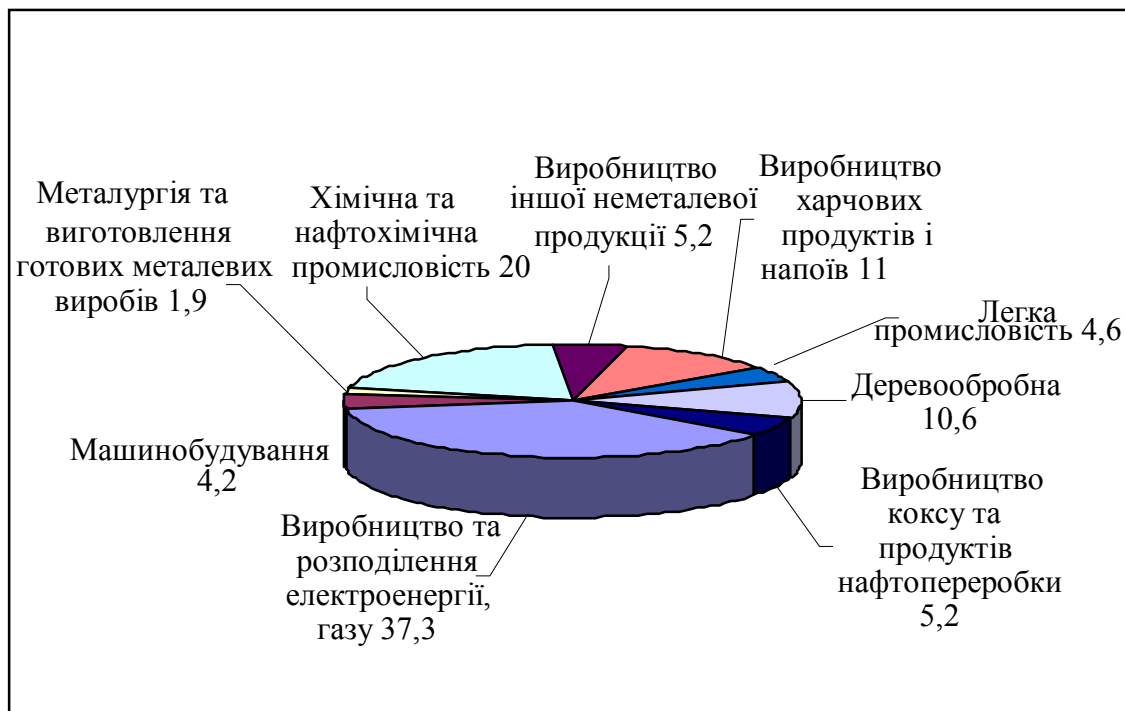

Рис. 2. Розподіл основних видів промислової діяльності за обсягами реалізованої продукції області, %

Оптимізація ефективного використання трудового потенціалу на Прикарпатті вимагає реалізації низки заходів, таких як:

- допомога та сприяння в працевлаштуванні на підприємствах, в організаціях й установах різних форм власності;
- профорієнтація, підготовка та перепідготовка кадрів;
- громадські роботи;
- створення малих підприємств і додаткових робочих місць за рахунок або за підтримки Фонду загальнообов'язкового державного соціального страхування України в разі безробіття;
- підтримка підприємництва;
- диференційний підхід до банкрутств підприємств і збереження робочих місць;
- розвиток державної служби зайнятості та підвищення якості її роботи в усіх напрямках;
- здійснення контролю за додержанням законодавства про зайнятість населення;
- соціальний захист безробітних і членів сімей, які перебувають на їх утриманні [7, с.331–332].

Висновки. Попри зміни на регіональному рівні в сучасній економіці, без сумніву, найважливішу роль в ефективному використанні трудового потенціалу регіону відіграє економічна та соціальна політика держави, яка повинна бути спрямована на довгострокові стратегії розвитку, що базувалися б на цілісному аналізі економічного та соціального потенціалу як на рівні країни, так і на рівні регіону зокрема.

На підставі аналізу узагальнимо, що Прикарпаття відзначається відносно сприятливою (у межах країни) демографічною та соціальною ситуацією, що впливає на покращення економічних показників регіону. При активному залученні трудового ресурсу регіону в оптимальні сфери діяльності, створення сприятливих умов для ефективного використання та розвитку його кваліфікаційного, професійного й інтелектуального потенціалу населення, можна сподіватися позитивної динаміки в соціально-економічному зростанні регіону.

1. Грішнова О. А. Економіка праці та соціально-трудові відносини : підручник / О. А. Грішнова. – К. : Знання, 2009. – 390 с.
2. Офіційний сайт Державного комітету статистики України / [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
3. Михайлюк А. В. Демографічний вимір трудового потенціалу Карпатського регіону / Михайлюк А. В. // Вісник Прикарпатського університету. Економіка. – 2009. – № 7. – С. 196–200.
4. Регіони України: Проблеми та пріоритети соціально-економічного розвитку : [монографія] / за ред. З. С. Варналія. – К. : Знання України, 2005. – 498 с.
5. Берданова О. Проблеми та перспективи реструктуризації регіональної системи охорони здоров'я / О. Берданова // Упр. сучас. містом. – 2002. – № 4–6 (6). – С. 116–122.
6. Семикіна М. В. Регіональні проблеми збереження та розвитку трудового потенціалу в умовах глобальної кризи / М. В. Семикіна // Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету. Економічні науки : (зб. наук. праць / відп. ред. Т. М. Фільштейн). – Кіровоград : КНТУ, 2009. – Вип. 16. – Ч. 1. – С. 108–115.
7. Управління трудовим потенціалом : навч. посіб. / [Васильченко В. С., Гриненко А. М., Грішнова О. А., Керб Л. П.]. – К. : КНЕУ, 2005. – 403 с.
8. Вільна енциклопедія / [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://uk.wikipedia.org/wiki/Прикарпаття>.

Рецензенти:

Романюк М.Д. – доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри теоретичної та прикладної економіки Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника;

Сус Т.Й. – кандидат економічних наук, доцент кафедри фінансів Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника.

УДК 332.145

ББК 65.050

Галушак І.Є.

**УПРАВЛІНСЬКА Й ОРГАНІЗАЦІЙНА КОНЦЕПЦІЯ ФОРМУВАННЯ
СТРАТЕГІЧНИХ ЦІЛЕЙ РЕГІОНІВ ЯК СУБ'ЄКТІВ РОЗВИТКУ**

Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника,
Міністерство освіти і науки
молоді та спорту України,
кафедра обліку і аудиту,
76000, м. Івано-Франківськ, вул. Шевченка, 54,
тел.: 0673707508,
e-mail: just_irchik@mail.ru

Анотація. Стаття спрямована на дослідження управлінської та організаційної концепції формування стратегічних цілей розвитку регіону. Запропонована система формування і реалізації стратегічних управлінських цілей розвитку регіону, яка представлена у вигляді багатоетапної моделі стратегічного управління.

Ключові слова: стратегічні цілі, розвиток, управлінська концепція, організаційна концепція.

Annotation. The article is directed on research management and organizational concept of the strategic goals of the region. The proposed system formation and implementation of management's strategic development goals of the region, which is represented as a multistage model of strategic management.

Key words: strategic goals, development, management concept, organizational concept.

Вступ. Відкритість економіки й глобальна конкуренція визначають необхідність створення регіоном умов для забезпечення його конкурентоспроможності, залучення інвестицій, інновацій, робочої сили та інших чинників виробництва. Унаслідок цього, регіон повинен реалізовувати проактивну поведінку в нестабільному й невизначеному зовнішньому середовищі, розробляти та впроваджувати стратегічні цілі й стратегії свого розвитку, тобто здійснювати стратегічне управління.